

ALLDELELES FÖR LÄTT

VÄGEN TILL
JOBB OCH BILDNING

CASPIAN
REHBINDER

Centerstudenter

FÖRORD

They say that we are better educated than our parents' generation. What they mean is that we go to school longer. They are not the same thing.

Douglas Yates

Du känner förmodligen många som pluggar heltid. Men hur många känner du som verkligen lägger ner heltid på sin utbildning? Förmodligen inte så många. Men det är inte för att Svenska studenter är latare än tidigare generationer eller mindre ambitiösa. Det är inget fel på svenska studenter men det är fel på det svenska utbildningssystemet

En utbildning av hög kvalitet är grundläggande för både samhälle och individ. En god utbildning ger förutsättningar för den enskilde individen att förverkliga sina drömmar och skapar förutsättningar för den enskilde att både ta del av och påverka samhällets utveckling. Med en allt mer globaliserad och komplex arbetsmarknad blir en högre utbildning viktigare än tidigare. Det krävs allt oftare att man har en akademisk examen men framförallt att man har den kritiskt granskande och reflekterande förmågan som en högre utbildning är tänkt att ge.

För samhällets del är det helt nödvändigt med en välutbildad befolkning. En välutbildad och högproduktiv befolkning bidrar till en fortsatt hög tillväxt och är centralt för att kunna klara av de stora samhällsutmaningar vi står inför.

I utbildningsdebatten råder näst intill konsensus kring att fler platser vid landets lärosäten per automatik ger en mer välutbildad befolkning. Regering såväl som opposition tävlar om vilka som vill bygga ut den högre utbildningen mest. Centerstudenter kan i den här rapporten visa att det är ett synsätt som på allvar skadat det svenska utbildningssystemet och som leder till negativa konsekvenser för samhället som helhet.

Vi hoppas att med denna rapport kunna skapa en diskussion kring hur vi kan få en utbildningspolitik där högskolevärlden tillsammans med övriga relevanta samhällsaktörer arbetar för att återigen sätta den högre utbildningens kvalitet i främsta rummet.

Hannes Hervieu, förbundsordförande Centerstudenter
Stockholm, 19:e november 2013

INLEDNING

Svensk högskola lider av många problem. Även om fler än någonsin läser högre utbildningar är kvaliteten låg, genomströmningen dålig och matchningen på arbetsmarknaden bristfällig. Man tjänar för lite på högre utbildning och vissa utbildningar innebär till och med en personlig förlustaffär. En sen studiestart och ett ännu senare uttag av examen påverkas förstås av sänkta krav och sänkt kvalitet.

Den här rapporten försöker ge en bild av hur några av problemen ser ut, och vad vi kan göra för att möta dem. En förklaring är att studierna är för lätta. Det illustreras bland annat av hur lite tid en heltidsutbildning tar men hur länge man ändå studerar. Studenter lägger lite tid på en utbildning som är för lätt. Det ger dem också för lite kunskaper, och försämrar ytterligare kopplingen till arbetsmarknaden.

Systemet för fördelning av pengar till den högre utbildningen är utformat för att gynna stor antagning och hög genomströmning men lägger nästan inget fokus på utbildningens kvalitet. För en högskola ligger de största vinsterna i enkla grundkurser riktade till stora mängder studenter, inte i en högkvalitativ utbildning där studenterna tar ut en examen. Utbyggnaden av högskoleplatser förstärker problemen som resurstilldelningssystemet medför. Att öka relevant kompetens är mycket viktigt för en bättre fungerande arbetsmarknad. Men ständigt fler högskoleplatser på bekostnad av kvalitet är inte rätt väg att gå.

Ett ytterligare problem är matchningen mot arbetsmarknaden. Kopplingen mellan högre utbildning och arbetsmarknad är idag allt för låg. Den högre utbildningen saknar relevans för arbetsmarknaden och lärosätenas samarbete med näringsliv är bristande. Den dåliga matchningen ger högre arbetslöshet men innebär också att de som får jobb är överkvalificerade.

Högskolor ska få resurser baserat på utbildningens kvalitet och inte efter hur många som läser den.

En heltidsutbildning ska ta heltid, inte tio timmar i veckan. Bara så kan vi fullt ut ta tillvara på den kompetens som finns bland studenterna.

Matchningen mot arbetsmarknaden måste stärkas. Utbildningen ska inte bara spela roll när man läser den, utan även efteråt.

Med sänkta marginalskatter kommer värdet av att utbilda sig öka och med det även vikten att ställa krav på lärosätena.

PROBLEM OCH ORSAKER

Den högre utbildningen har många problem av många olika slag. Redan när gymnasieelever går vidare till högre utbildning har de för dåliga förkunskaper.¹ Väl inne i den högre utbildningen följs dåliga förkunskaper av för lite utbildning. För att alla ska komma igenom utbildningen sänks kraven. Det blir för lätt att plugga. I sin tur förstärker det ett av de absolut största problemen – den dåliga matchningen mot arbetsmarknaden.

Problem i högskoleväsendet blir allt mer relevanta då de berör en större del av befolkningen. Antalet studenter har nästan fördubblats på två decennier, från 170 000 under 1990 till drygt 315 000 år 2010.²

Att fler utbildar sig och hamnar i mer kvalificerade arbeten är någonting att se mycket positivt på. Samtidigt innebär en bredare rekrytering stora utmaningar. När det inte bara berör några procent av samhällets elit, utan breda grupper i samhället kan söka högre utbildning, ställs högre krav på utbildningens kvalitet. I många avseenden är det krav som det svenska högskoleväsendet inte lever upp till.

Heltidsstudier ska vara en heltidssysselsättning. Tyvärr är så inte fallet i svensk högre utbildning. Hundra procent motsvarar fyrtio timmar i veckan. Nästan hälften av alla heltidsstudenter får mindre än nio timmars lärarledd undervisning i veckan. Bara var femte student får mer än femton timmar. Femton timmar motsvarar i sin tur knappt 40 procent av en heltidssysselsättning. Nio timmar angavs som miniminivå när dagens resurstilldelningssystem infördes. Att hälften har mindre än så är mycket anmärkningsvärt.³

Skillnaderna mellan utbildningar är stora i det här avseendet. Medan 56 procent av medicinstudenter får 15 timmar lärarledd undervisning eller mer är motsvarande siffra för humaniorastudenter bara en procent. Hela 83 procent av humaniorastudenter får mindre än nio timmar lärarledd undervisning i veckan. Även inom samhällsvetenskap, juridik och lärarutbildningar är mängden lärarledd tid mycket låg.⁴

Den lilla utveckling som kan ses över tid är oroväckande. I de utbildningar där den lärarledda tiden är som störst, naturvetenskap, vård och hälsa, ökar den lärarledda tiden. De områden som får allt mindre lärarledd tid är humaniora och samhällsvetenskap alltså de som redan har allra

1 De har också blivit sämre över tid. Förkunskaperna är ett område som huvudsakligen ligger utanför den här rapporten, men se Skolverket (2005), Högskoleverket (2013) och Nilsson (2013). Frågan har även diskuterats flitigt i media, se Enefalk m.fl. (2013) och Svensson (2013) som exempel.

2 Högskoleverket (2009), s. 83, Kahlroth (2011).

3 TCO (2013), s. 19.

4 TCO (2013), s. 21–22.

minst. De stora kvalitetsklyftor som redan finns riskerar att fördjupas ytterligare.⁵

Heltidsstudier måste naturligtvis inte innebära 40 timmar lärarledd tid i veckan. De fyrtio timmarna ska utgöras av lärarledd tid plus självstudier. Medianstudenten i Sverige lägger ungefär 15 timmar i veckan på självstudier.⁶ Till skillnad från den lärarledda tiden är den tid man lägger på studier själv i princip densamma för alla utbildningar. Undantaget är juridikstudenter som lägger avsevärt mycket mer tid än alla andra på självstudier.⁷

Eftersom självstudietiden inte varierar påtagligt med lärarledd tid innebär det att den totala studietiden korrelerar starkt med just den lärarledda tiden. Det innebär att studenter inom humaniora och samhällsvetenskap lägger mycket lite total tid på studier, och även att svenska studenter ur ett europeiskt perspektiv lägger mycket mindre tid än heltid på sina heltidsstudier. TCO konstaterar att »Om detta ses som en indikator på kvaliteten på svenska akademiska examina i ett europeiskt sammanhang finns det anledning att vara orolig.«⁸

Vi ser alltså att de flesta svenska heltidsstudenter inte heller studerar heltid när man räknar samman lärarledd tid och självstudier. En stor majoritet lägger mindre än fyrtio timmar i veckan. År 2007 uppgav fyra av tio heltidsstudenter att de inte heller ser sin utbildning som en heltidssysselsättning – en minskning jämfört med 2002.⁹

Flera studenter upplever också själva att kraven är för låga. »Det är möjligt att 'glida igenom', 'klara sig genom kurserna utan att läsa alla böcker', och 'klara alla tentor utan böcker'«, konstaterar ett urval studenter i Högskoleverkets undersökning. Anledningen är att utbildningen anpassas för att alla ska bli godkända och inte för att alla ska nå sin potential. Mer tid läggs på att pressa svagpresterande elever över godkäntstrecket än att motivera och utmana normal- och högpresterande.¹⁰ Om man kan bli godkänd utan att plugga hårdare är det mindre värt att läsa en extra bok, att lägga några timmar till på sin tenta eller att gå på den där tidiga föreläsningen. Istället kan man ta en fika, träna lite eller extrajobba några timmar till. Det är förstås ingenting man kan klandra studenterna för. Men en utbildning som inte levererar en utmaning åt studenterna är inte en utbildning värd namnet.

Förkunskaperna när man börjar studera är allt sämre. Ändå har de registrerade prestationerna inte minskat. Studenter klarar lika många tentor, lika många kurser och tar lika många poäng.

5 Utvecklingarna är dock i alla områden små, så slutsatser bör dras med försiktighet. TCO (2013), s. 23.

6 31 procent lägger mindre än 10 timmar, 16 procent lägger 10–15 timmar, 13 procent lägger 15–20 timmar och 38 procent lägger mer än 20 timmar på självstudier. TCO (2013), s. 29.

7 TCO (2013), s. 29.

8 TCO (2013), s. 30.

9 Högskoleverket (2002) och Högskoleverket (2007). Det ligger även i linje med Högskoleverket (2009), s. 64.

10 Högskoleverket (2009a), s. 63.

Det visar tydligt att kraven för godkänt har sänkts.¹¹ Det är för lätt att plugga. Det här sänker relevansen i högre studier vilket märks på hur studenter utbildar sig. Svenska studenter är bland de äldsta när de börjar studera och studerar långsamt. Det innebär att de inte kommer ut på arbetsmarknaden förrän de är i trettioårsåldern.¹² Över 60 procent av alla svenska studenter väntar i över två år mellan gymnasium och högskola. Det är överlägset högst i Europa där genomsnittet är 16,5 procent. Mindre än hälften av de svenska studenterna tar sig igenom sin utbildning utan avbrott.¹³ Den långsamma genomströmningen i högre utbildning innebär att motsvarande 70 000 helårssysselsättningar läggs på resande, ströstudier, okvalificerat arbete eller arbetslöshet. Det ger stora förluster för individ, samhällsekonomi, arbetsmarknad och statskassa.¹⁴

Om en utbildning är motiverande och utmanande för normal- och högpresterande studenter gör det ingen skillnad för högskolans ekonomi, men om den inte godkänner även svagpresterande innebär det en stor ekonomisk förlust. Detta leder till en sämre utbildning. Studenter som hoppar av gör det oftare på grund av sin utbildning än av andra skäl.¹⁵

Idag styrs anslagen efter hur många studenter som är registrerade på utbildningarna samt hur många studenter som tar sina poäng. Kvantitet råder framför kvalitet. Lärosätena får ersättning för det antal studenter de utbildar och studenternas avklarade kurser. Ersättningsschablonen skiljer sig mellan olika utbildningar. Till exempel får högskolor 39 000 kronor för samhällsvetare och humanister och 88 000 kronor för naturvetare.¹⁶

Det viktiga i systemet är att det är helt inriktat på kvantitet där fler godkända studenter ger mer pengar. Ersättningen skiljer sig mellan olika studieinriktningar men det är ett trubbigt system. Agneta Bladh konstaterar för Ratio att kopplingen mellan effektivitet och kvalitet är mycket svag i det nuvarande resurstilldelningssystemet.¹⁷ Eftersom systemet med helårsprestationer och helårssysselsättning styr resurstilldelningen och läroverkets ekonomiska förutsättningar är det naturligt att oproportionerligt mycket resurser läggs på de svagaste studenterna, att kraven sänks och att det blir för lätt att klara sin utbildning.¹⁸ Incitamenten ges för att studenterna ska ta sig igenom sin utbildning. Det här går ut över utbildningens kvalitet.¹⁹ I en tidigare rapport för

11 Högskoleverket (2009a), s. 66–73.

12 Almerud m.fl. (2013), s. 8.

13 Orr m.fl. (2011).

14 Fölster m.fl. (2011), s. 15–16.

15 45 procent av de tillfrågade väljer »själva utbildningen«, 29 procent »sociala skäl«, 16 procent »arbetsmarknad« och 9 procent »ekonomiska«. Det är alltså nästan tre gånger så många som avslutar utbildning på grund av utbildningens kvalitet än på grund av arbete. Högskoleverket (2010a), s. 20.

16 Ersättning utgår för helårsstudenter och helårsprestationer upp till ett tak som sätts av regeringen. De exakta detaljerna är inte relevanta att redogöra för här. Se vidare Riksrevisionen 2008, s. 17–18.

17 Bladh (2013), s. 14.

18 Högskoleverket (2009), s. 64.

19 Bladh (2013), s. 14.

Centerstudenter konstaterar Hanna Marie Björklund:

När systemet infördes höjdes röster för att systemet riskerade att leda till urlakad kvalitet. Man bemötte detta med ett påstående om att lärarna inte skulle ge godkänt till studenter som inte förtjänade betyget eftersom de hade yrkesheder. Denna tro på lärarnas inre moraliska kompass är rörande, men tämligen orealistisk. Det är inte svårt att föreställa sig att trycket på lärare att godkänna även undermålig kvalitet blir högt med det system som finns i dag. Även om en enskild lärare vill underkänna ett stort antal elever för att dessa inte når målen för godkänt så finns institutionen och hela högskolans ledning i ryggen och jagar på för hög genomströmning för att de ska få statsanslagen.²⁰

Det är också den utveckling vi sett. Av ekonomiska skäl begränsas pedagogiken och de mest kostnadseffektiva undervisningsformerna drivs fram utan tillräcklig hänsyn till kvaliteten. Det ger lite lärarledd tid, stora studentgrupper och begränsade resurser till undervisningen.²¹ Mycket resurser ska förstås läggas på att studenter klarar sin utbildning. Men inte genom att man sänker kraven och godkänner studenter som egentligen inte når målen.²² Värt att notera är att högskolorna tjänar på en stor kvantitativ genomströmning, inte att studenter avslutar sina studier. För högskolor ligger de stora ekonomiska vinsterna inte i en snabb examen utan i många godkända högskolepoäng i de enkla grundutbildningarna.

Det här är mycket olyckligt, inte minst som det slår allra hårdast mot de mest utsatta studenterna. De personer som har sämst förutsättningar till att börja med, de som kommer från familjer utan bildningstradition, de som har gått på dåliga gymnasieskolor eller de som har svag läsvana. Just de behöver mycket lärarledd tid – särskilt på grundnivå – och tydliga krav på vad de behöver göra för att ta sig igenom en utbildning. Att släppa igenom människor utan krav, utan hjälp och utan att tillföra bildning är bara att göra dem en stor otjänst. Att utbilda sig är en investering i både tid och utebliven arbetsinkomst, om denna investering inte ger en tillräckligt god utbildning är det ett extra hårt slag mot studenter med sämre grundförutsättningar.

Den stora utbyggnaden av högskoleplatser har förstärkt de problem som resurstilldelningssystemet har medfört. Utbyggnaden av platser har motiverats mycket dåligt. Istället för att se till bildning eller möjligheten att få ett kvalificerat arbete har utbyggnaden av högskoleplatser handlat om politisk prestige och att dölja arbetslöshet i statistiken.

Under den stora krisen på 1990-talet skenade de statliga underskotten vilket medförde stora nedskärningar. Det kanske enda statliga utgiftsområde som inte drabbades var högskolan, som inte bara klarade sig utan fick ännu mer pengar. Delvis handlade det om en vision om att

20 Björklund (2013), s. 8.

21 Högskoleverket (2009), s. 69.

22 Se Svensson (2013) för en illustration.

stärka den ekonomiska tillväxte men det var även ett sätt att krishantera och dölja den höga arbetslösheten. Antalet högutbildade är också en lätt mätbar faktor som kan indikera framgång och ge politisk prestige.²³

Att antalet högskoleutbildade ökar i samhället är i grunden någonting mycket positivt. Människan behöver kunskap och utbildning för att bättre förstå sin omvärld och påverka sin tillvaro. Kunskap ger människan möjlighet att ta vara på sin potential och utvecklas. Men det betyder inte att fler utbildningsplatser alltid är bra.

Om fler utbildningsplatser innebär att kvaliteten på utbildningen börjar brista är det någonting som gått snett. Det blir extra problematiskt i kombination med resurstilldelningen. De två faktorerna har skevheter som förstärker varandra. Björklund skriver:

Problemet med incitamenten för hög genomströmning – alltså att ta in så många elever som möjligt och godkänna så många som möjligt – och problemet med utökade studieplatser förstärker varandra. Politikerna ville ha fler högskolor med fler studieplatser, och gav därför ut pengar som uppmuntrade högskolor och universitet att ta in fler elever och godkänna dem. Alltså monterade man ned både kraven på kunskap och signalvärdet i att ha en examen.²⁴

När platserna blir fler och fler sjunker konkurrensen om platser. Det leder till att allt fler studenter antas med låga gymnasiebetyg. I vissa utbildningar har det till och med lett till att förkunskapskraven tagits bort.²⁵ Det här ställer höga krav på lärosätenas möjlighet att hantera studenter med mindre förkunskaper.

Högre utbildning är viktig för arbetsmarknaden men den ska inte finnas istället för arbetsmarknaden. Tyvärr har det varit rollen den fått, där högskoleutbildningar används istället för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Svenskt Näringsliv konstaterar att »Bildn av högskolan som en arbetsmarknadsåtgärd förstärks av att så pass många heltidsstudenter är arbetssökande som egentligen hellre vill arbeta.«²⁶ För en arbetslös kan högre utbildning med studiemedel vara ett attraktivt alternativ till jobbsökande och arbetslöshetsersättning. Men det är ofta utbildningar med svagt bildningsvärde och dålig koppling till arbetsmarknaden. På längre sikt är det en stor förlust både för individ och för samhälle.

En av få högskolepolitiska frågor som faktiskt diskuteras är antalet högskoleplatser.²⁷

23 Sörlin & Törnqvist (2000), s. 104–105.

24 Björklund (2013), s. 9.

25 Högskoleverket (2009), s. 18.

26 Fölster m.fl. (2011), s. 13.

27 Naturligtvis diskuteras även andra frågor. Humaniorans roll i den högre utbildningen har debatterats flera gånger, inte minst med anledning av Fölster m.fl. (2011) som föreslog att studiemedel skulle differen-

Symptomatiskt för hur debatten kan se ut är när moderater kritiserar Socialdemokraternas utbildningspolitik för att vara inriktad på kvantitet snarare än kvalitet, för att i samma artikel uteslutande fokusera på hur många nya högskoleplatser Alliansen skapar.²⁸ Även nuvarande regering lägger resurser på att nå »rekordnivåer« i antal utbildade, samtidigt som inga antydningar görs om att resurstilldelningen skulle vara problematisk.²⁹

Inte i någon annan samhällssektor skulle man acceptera den typen av åtgärder eller den typen av diskussion när man ska maximera samhällets välfärd och effektivitet. Det viktiga är inte hur många brandmän ett land har – det viktiga är att de släcker bränder. På samma sätt spelar det ingen roll hur många examensbevis som utfärdas. Det är människors kunskap och kompetens som spelar roll.

Även om högskolan inte är en arbetsmarknadsåtgärd ska den förstås ge studenter goda förutsättningar att klara sig på arbetsmarknaden.³⁰ Vi har stora problem med matchningen på den svenska arbetsmarknaden, både ur ett större makroekonomiskt perspektiv, men också på den individuella nivån med matchning mellan utbildning och arbetsuppgifter. Oavsett om man tittar på samhälle, företag eller individ ger en dålig matchning viktiga negativa konsekvenser. Nils Karlson och Ola Skånberg konstaterar för Framtidskommissionen:

På makronivå kan en »mismatch« mellan arbets sökande och lediga jobb leda till ökad jämviktsarbetslöshet och minskad tillväxt via förluster i humankapital och lägre produktivitet. På företagsnivå kan dålig matchning leda till lägre produktivitet och ökad personalomsättning. På individnivå kan matchningen påverka löneutveckling och arbetstillfredsställelse.³¹

Befolkningens utbildningsnivå har stigit snabbare än utbildningsbehovet på arbetsmarknaden. Matchningen mellan utbildning och arbete har blivit sämre. Allt fler har jobb som inte motsvarar deras utbildningsnivå. Ungefär en tredjedel av alla anställda har en utbildning som är minst två år för lång för arbetets kvalifikationer.³² Inte bara är detta olyckligt för de överutbildade, som får använda sin civilingenjörsexamen till någonting en gymnasieutbildad naturvetare hade kunnat göra. Det skapar också en undanträngningseffekt för de lägre utbildade, som får ännu svårare att hitta relevanta jobb.³³

tieras utifrån marknadsvärde. Men som politisk fråga är högskoleväsendet inte tillräckligt uppmärksammat, och i den mån det ändå händer handlar det ofta om antal platser.

28 Tobé & Malmberg (2013).

29 Utbildningsdepartementet (2013).

30 Dålig matchning är associerat med många faktorer. Några av de viktigaste är anställningsskydd, höga ingångslöner och lönebildning (se Karlsson & Skånberg 2013, s. 44–49). Även här är det förstås viktigt att förbättra matchningen, men dessa åtgärder ligger bortom rapportens syfte.

31 Karlson & Skånberg (2013), s. 12.

32 Karlson & Skånberg (2013), s. 29–30.

33 Cronert & Danielsson (2013) tar upp en liknande problematik.

Men trots att folk har mer utbildning och är överkvalificerade för sina arbeten har arbetsgivare svårt att hitta personer med rätt utbildning. Omkring hälften av företagen saknar personer med rätt utbildning när de försöker rekrytera. Det är en siffra som ökat på senare tid.³⁴

Utbildningssystemets bristande kvalitet, effektivitet och relevans är av stor vikt för de problem som finns kring matchningen på arbetsmarknaden. I Högskoleverkets granskningar har andelen utbildningar som inte uppnår godkänd nivå ökat från tio till tjugo procent. Även på lägre nivå, grundskola, gymnasium och yrkesutbildningar är kvaliteten för låg. Många utbildningar på såväl gymnasial som eftergymnasial nivå ger dessutom kunskaper som är irrelevanta för arbetsgivarnas behov.³⁵

En viktig orsak till att genomströmningen är låg och matchningen dålig är att informationen är mycket bristande när nya studenter väljer sin utbildning. Kunskap om utbildningars kvalitet och koppling till arbetsmarknaden är för svår att ta del av. Det här är också någonting som Henrik Lindberg konstaterat i en rapport för Ratio:

För att kunna fatta rationella beslut som individ eller inom en organisation krävs att det finns rimliga incitament och tillgång till korrekt information om val och möjliga utfall. Det finns goda skäl att tro att utbildningssystemen och individerna som agerar däri saknar både incitament och information i tillräcklig utsträckning. Därför blir bristerna i kvalitet, effektivitet och relevans inte åtgärdade och därmed sprids inte goda exempel på det sätt som skulle kunna göras.³⁶

De granskningar av högskolekvalitet som görs av Universitetskanslerämbetet³⁷ riktar bara in sig på examensarbeten. Det är en viktig faktor, men de tar inte upp faktorer som koppling till arbetsmarknad.³⁸ Annat som är intressanta för studenter att väga in är till exempel lärarledda timmar per vecka eller grad av disputerade lärare som ger några av flera indikatorer på kvalitetsnivån.³⁹

Välinformerade val och bättre informationsförmedling kan höja kvaliteten i den högre utbildningen och dirigera nya studenter till de bästa utbildningarna och lärosätena. Här finns

34 Karlson & Skånberg (2013), s. 39. Se även Svenskt Näringslivs *Rekryteringsenkäten* (2004, 2007, 2010 och 2012).

35 Karlson & Skånberg (2013), s. 49–51.

36 Lindberg (2013), s. 65. Se vidare s. 66–68. Eftersom resurstilldelningen styrs helt av studenternas val och inte utbildningens kvalitet, arbetsmarknadens behov eller liknande blir det också en ineffektiv tilldelning som tar marginell hänsyn till effektiviteten i samhället i stort, se Bladh (2013).

37 Tidigare av Högskoleverket.

38 Lilliefeldt (2013), s. 28–31.

39 Lilliefeldt (2013), s. 39–40.

stora möjligheter för staten att agera för att stärka kunskapsbildningen om högre utbildning.⁴⁰ Även högskolorna har en viktig roll att spela. För att förtydliga den rollen skulle regeringen kunna förtydliga lärosätens ansvar för vägledning när det gäller såväl studier som yrken och framtida karriär på arbetsmarknaden.⁴¹

40 Rekommendationen framförs även av Riksrevisionen (2008), s. 47–50.

41 Riksrevisionen (2009b), s. 76.

FÖRSLAG

Högskolor ska få resurser baserat på utbildningens kvalitet och inte bara efter hur många som läser utbildningen. Naturligtvis måste resurserna följa antalet studerande men det ska inte vara det enda. Incitamenten får inte vara att trycka igenom så många människor som möjligt utan att ge en högkvalitativ och bildande utbildning.

Mer lärarledd tid. Heltidsstudier ska vara på heltid.

Lärosätena ska få resurser efter hur hög kvalitet utbildningen håller.

Matchningen mot arbetsmarknaden måste stärkas genom mer praktik i utbildningen.

Vi vill ha platt skatt. Då lönar det sig bättre att plugga. Det gynnar hela samhället.

Centerstudenter vill att kvalitet ska ligga till grund för resursfördelningen. Det är orimligt att ha ett system där resurser tilldelas endast beroende på hur många studenter som läser vid utbildningen och hur många som tar ut sina poäng. Detta leder till en situation där kvaliteten i utbildningen missgynnas till förmån för att sträva efter att locka så många studenter som möjligt och klara så många högskolepoäng som möjligt. Om man vill värna utbildningskvaliteten räcker det inte att bygga fler platser. Man får inte glömma bort de högskoleplatser som redan finns. På grund av bristande resurser har många utbildningar idag alltför lite lärarledd tid.

För att möta arbetsmarknadsproblem och underlätta val av en utbildning som ger både bildning och jobb vill vi att fler kvalitetsaspekter ska tas in i Universitetskanslerämbetes undersökningar. Det kan till exempel röra kopplingen till arbetsmarknaden, hur många som får kvalificerade jobb, praktik i utbildningen och lärarledd tid. Centerstudenter vill ha mer autonoma lärosäten som i högre grad styr över sin egen verksamhet. Vi ser positivt på karriärcentrum och liknande initiativ från enskilda universitet och högskolor, för att stärka kopplingen mellan arbetslivet och högskolan. Med större autonomi, bättre konkurrens och tydligare kvalitetsgranskningar kommer utbildningar som leder till jobb bli mer attraktiva.

Sverige har ett utbildningsväsende med stora brister men ännu större potential. Vi har inte råd att år ut och år in bråka om antalet studieplatser. Istället behöver vi ett tydligare fokus på hur kvaliteten i den högre utbildningen kan förbättras, hur utbildningarna kan bli mer utmanande och hur kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad kan stärkas.

REFERENSER

- Almerud, Mikael, 2013. *Högskolekvalitet för bättre matchning och fler jobb*, Svenskt Näringsliv
- Almerud, Mikaela, Greta Hjortzberg & Patrick Krassén, 2012. *Högskolekvalitet 2012*, Svenskt Näringsliv
- Andersson, Jenny, 2013. *Utbildningens användbarhet: Sveriges förenade studentkårer om syftet med högre utbildning*, Sveriges förenade studentkårer
- Björklund, Hanna Marie, 2013. *Humanioras sak är vår: Den högre utbildningen – problemen och vad vi kan göra åt dem*, Centerstudenter
- Bladh, Agneta, 2013. *Saknar den högre utbildningen relevans? En jämförande studie av högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning*, Ratio
- Centerstudenter, 2012. *Utbildningspolitiskt program*
- Cronert, Axel & Johannes Danielsson, 2013. *Fler i studier, fler i arbete: Utökade sommarstudier för ökad genomströmning, stärkt trygghet och lägre ungdomsarbetslöshet*, Saco Studentråd
- CSN, 2013. *Studiestödet 2012*, rapport 2013:3
- Enefalk, Hanna, Lars M. Andersson, August Aronsson, Viktor Englund, György Novaky, Magnus Svensson, Fredrik Thisner, Henrik Ågren, Maria Ågren, 2013. »Våra studenter kan inte svenska«, *Uppsala Nya Tidning*, 2 januari 2013
- Fölster, Stefan, Johan Kreicbergs, Malin Sahlén, 2011. *Konsten att strula till ett liv: Om ungdomars irrvägar mellan skola och arbete*, Svenskt Näringsliv
- Gibbs, Graham, 2010. *Dimensions of Quality*, The Higher Education Academy
- Högskoleverket, 2002. *Studentspegeln 2002*, rapport 2002:21 R
- Högskoleverket, 2007. *Studentspegeln 2007*, rapport 2007:20 R
- Högskoleverket, 2009. *Förkunskaper och krav i högre utbildning*, rapport 2009:16 R
- Högskoleverket, 2010a. *Eurostudent – om svenska studenter i en europeisk undersökning, hösten 2009*, rapport 2010:20 R
- Högskoleverket, 2010b. *Orsaker till studieavbrott*, rapport 2010:23 R
- Kahlroth, Marie, 2011. *Fler studenter och större överskott än någonsin tidigare*, Högskoleverket
- Karlson, Nils & Elina Fergin, 2013. *Vad är kompetens?*, Ratio

- Karlson, Nils & Ola Skånberg, 2013. *Matchningen på den svenska arbetsmarknaden*, Statsrådsberedningen
- Konjunkturinstitutet, 2007. *Bredare definition av arbetslöshet*, fördjupningsrapport
- Krassén, Patrick, Mikaela Almerud, Greta Hjortzberg, 2012: *Högskolekvalitet 2012: Får studenter jobb efter examen?*, Svenskt Näringsliv
- Lilliefeldt, Emelie, 2013. *Kvalitet i högskolevalet*, Saco
- Lindberg, Henrik, 2012. *Företagens kompetensförsörjning och ungas etablering på arbetsmarknaden*, förstudie, Ratio
- Lundberg, Frida, 2013. *Studentens lärande i centrum. Sveriges förenade studentkårer om pedagogik i högskolan*, Sveriges förenade studentkårer
- Niklasson, Lars, 2012. *Den högre utbildningen och företagens kompetensförsörjning*, Ratio
- Nilsson, Anders, 2013. »Så skriver studenterna«, *Språktidningen*, augusti 2013
- OECD, 2013. *Education at a Glance 2013: OECD indicators*, OECD Publishing
- Orr, Dominic, Christoph Gwos & Nicolai Netz, 2011. *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe*, Eurostudent IV 2008–2011
- Persdotter, Kristina, 2008. *Utbildning för ett bra liv: TCO:s idéer för den högre utbildningen*, TCO
- Regeringen, 2013. *Budgetproposition för 2014*, prop. 2013/14:1
- Riksrevisionen, 2008. *Hög kvalitet i högre utbildning?*, RiR 2008:19
- Riksrevisionen, 2009a. *Resursstyrning i högskolans grundutbildning*, RiR 2009:25
- Riksrevisionen, 2009b. *Studenternas anställningsbarhet – regeringens och högskolans insatser*, RiR 2009:28
- Riksrevisionen, 2012. *Att styra självständiga lärosäten*, RiR 2012:4
- Samuelsson, Marielouise, 2013. »Studenter på 13-åringsnivå kräver nya arbetsätt«, *Universitetsläraren*, 2013:5
- SCB, 2007. *Högskolestuderandes levnadsvillkor: Enkätundersökning bland högskolestuderande våren 2007*
- Skolverket, 2005. *Väl förberedd? Arbetsledare och lärare på högskolor bedömer gymnasieutbildades färdigheter – En utvärdering av gymnasieskolan utifrån mottagarnas perspektiv*, rapport 268
- SOU 2005:48. *Ett utvecklat resurstilldelningssystem för högskolans grundutbildning*

SOU 2007:81. *Resurser för kvalitet*

SOU 2011:11. *Långtidsutredningen 2011*

Svensson, Mattias, 2013. »Universitetseländet«, *Neo*, 2013:3

Sörlin, Sverker & Gunnar Törnqvist, 2000. *Kunskap för välstånd: Universiteten och omvandlingen av Sverige*, Stockholm: SNS Förlag

TCO, 2009. *Ont om lärarledd tid för studenter*, German Bender, TCO Granskar 2009:14

TCO, 2010. *Fortfarande ont om lärarledd tid*, German Bender TCO Granskar 2010:10

TCO, 2013. *Lärarledd tid och kvalitet i den högre utbildningen*, German Bender, TCO Granskar 2013:7

Tobé, Tomas & Betty Malmberg, 2013. »Vi utmanar S svartmålning av högre utbildning«, *moderat.se*, 14 oktober 2013

Utbildningsdepartementet, 2013. »63 procent kommer att få plats i högskolan«, Pressmeddelande 10 september 2013, *regeringen.se*

Centerstudenter är ett grönt och liberalt förbund. Vi tror på en värld som genomsyras av frihet, välstånd, utveckling och marknadsekonomi. En värld där varje människa kan förverkliga sina drömmar och nå sin fulla potential.

I Centerstudenter står idéer och diskussioner i centrum. Hos oss kan du påverka politiken, knyta spännande kontakter och ha fantastiskt roligt!

Läs mer och bli medlem på www.centerstudenter.se

Centerstudenter